

Nr 160.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden; given Stockholms slott den 10 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
Förordning
med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom national-
parker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden.

Härigenom förordnas som följer:

Utan hinder av vad som finnes stadgat angående nationalparker eller av bestämmelser, som må hava meddelats vid områdes fridlysande såsom naturminnesmärke, äger lagen den 26 maj 1933 om utrotande av berberis å viss mark tillämpning å sådana skyddade områden.

Utrotnings, som ankommer på annan än vetenskapsakademien, må dock icke inom dylika områden verkställas, utan att anmälan om sättet för arbetets utförande skett hos akademien samt vid utrotningen iakttages vad akademien därutinnan föreskrivit. Bryter någon mot vad sålunda är stadgat, straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor, vilka böter tillfalla kronan. Förseelse som nu sägs åtalas av allmän åklagare.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1939.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden* samt anför.

»Gällande lagbestämmelser om utrotande av berberis innefattas i *lagen den 26 maj 1933 om utrotande av berberis å viss mark*. Enligt 1 § i denna lag äger Konungen, där förhållandena inom något hushållningssällskaps område det påkalla, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting förordna, att vanlig berberis (*Berberis vulgaris*), däri inbegripet dess varieteter, samt andra arter av för svartrost (*Puccinia graminis*) mottaglig berberis skola utrotas inom hushållningssällskapets verksamhetsområde. Skyldighet att ombesörja utrotningen åligger jordägare eller vissa nyttjanderättshavare.

I samma paragraf stadgas, att förordnande om utrotning ej må omfatta berberis i botaniska trädgårdar som äro förbundna med högre undervisningsanstalter. Därutöver innehåller berberislagen icke någon bestämmelse som begränsar dess tillämplighetsområde. På grund av stadganden i *lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker* samt på grund av fridlysningsbestämmelser, som utfärdats med stöd av *lagen samma dag angående naturminnesmärkens fredande*, har emellertid osäkerhet uppkommit rörande berberislagens tillämplighet å nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden.

Rörande 1909 års naturskyddslagstiftning må här anmärkas följande.

I *lagen angående nationalparker* stadgas, att om kronan tillhörigt område blivit avsatt till nationalpark, skall därinom med vissa undantag vara förbjudet att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar av annan beskaffenhet än bär som användas till omedelbar förtäring. Från vad sålunda är stadgat äger Kungl. Maj:t med avseende å varje nationalpark i särskilt reglemente föreskriva de undantag, som må finnas nödiga för bland annat parkens skyddande mot fara samt för annat ändamål som

är förenligt med det med nationalparken avsedda syftet. Genom reglemente den 22 december 1911 ha föreskrifter meddelats rörande nationalparkerens förvaltning. Dessa parker skola stå under vetenskapsakademiens vård och av akademien förvaltas enligt sådana grunder, att syftet med områdenas avsättande i möjligaste mån främjas.

Enligt *lagen angående naturminnesmärkens fredande* må område eller till fastighet hörande naturföremål, som är av särskilt intresse för kännedomen om landets natur eller på grund av märklig naturbeskaffenhet eljest synes böra skyddas för framtiden, fridlysas såsom naturminnesmärke. Beslutanderätten tillkommer länsstyrelsen i det län, där det avsedda området eller föremålet finnes. Ansökning om fridlysning må icke bifallas, därest den ej gjorts av vetenskapsakademien eller blivit av akademien tillstyrkt. Bifalles ansökning beträffande visst område, skall länsstyrelsen förklara detta för fridlyst naturminnesmärke samt tillika meddela de bestämmelser som må finnas nödiga för naturminnesmärkets fredande. Länsstyrelserna ha i åtskilliga fall vid fridlysning av områden meddelat förbud mot att borttaga växter. Enligt § 7 i de av Kungl. Maj:t den 15 april 1904 fastställda grundstadgarna för vetenskapsakademien äro fridlysta naturminnesmärken ställda under akademiens inseende och vård.

För bekämpande av växtsjukdomar är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett förslagsanslag av 95,000 kronor. Anslaget är ställt till Kungl. Maj:ts disposition till bestridande av kostnader för bekämpande av växtsjukdomar, berberisbuskens utrotande samt kontroll å införseln av vissa växter och växtdelar. I statsverkspropositionen till 1939 års riksdag har för detta ändamål begärts ett förslagsanslag av 93,000 kronor. Genom kungörelse den 26 april 1935 ha meddelats föreskrifter angående statsbidrag till utrotande av berberis å viss mark.

I riksstaten för budgetåret 1938/39 har såsom bidrag till vetenskapsakademien för förvaltning av nationalparker och naturskyddsärenden uppförts ett reservationsanslag å 12,000 kronor, varav disponeras 3,000 kronor till vården av nationalparker samt 9,000 kronor till vetenskapsakademiens förvaltning av naturskyddsärenden m. m. I statsverkspropositionen till årets riksdag har föreslagits riksdagen att för nämnda ändamål anvisa ett anslag av samma belopp.

I skrivelse den 9 september 1933 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hemställde *vetenskapsakademiens naturskyddskommitté* om direktiv rörande berberislagens tillämpning på nationalparker och fridlysta naturskyddsområden. Kommittén erinrade, att det enligt *lagen angående nationalparker* vore med vissa undantag förbjudet att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar av annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar förtäring. Fridlysning av områden enligt *lagen angående naturminnesmärkens fredande* hade samma innebörd. På senare tid torde emellertid fall ha förekommit, då, vetenskapsakademien oåtspord, nationalpark eller naturskyddsområde blivit föremål för besprutning

med natriumklorat mot berberis, varigenom icke blott berberisbuskarna utan även växtligheten intill dessa allvarligt skadats eller i vissa fall till och med förstörts, och området i större eller mindre utsträckning vanställt. Dessa åtgärder hade vidtagits under åberopande av lagen om utrotande av berberis. Kommittén framhöll, att en utrotning av berberis, även om den verkställdes med iakttagande av den största försiktighet, i många fall innebure ingrepp av den allvarligaste art inom naturreservaten.

I anledning av denna framställning infordrades utlåtanden från statens växtskyddsanstalt och lantbruksakademien.

Statens växtskyddsanstalt ansåg det vara av stor vikt, att berberislagens bestämmelser tillämpades även inom nationalparker och fridlysta naturskyddsområden.

Lantbruksakademien anförde, att akademien ur synpunkten av berberislagens effektivitet i likhet med växtskyddsanstalten ansåge det vara nödvändigt, att lagen om utrotande av berberis i förekommande fall tillämpades jämväl på nationalparker och fridlysta naturskyddsområden. Utgjorde de för sådana områden gällande särskilda bestämmelserna hinder därför, borde enligt akademiens mening för ändamålet erforderlig ändring i dessa bestämmelser vidtagas.

I ny skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet den 10 april 1934 hemställde *vetenskapsakademiens naturskyddskommitté*, att de i berberislagen meddelade bestämmelserna måtte förtydligas med hänsyn till ifrågavarande skyddade områden.

I brev till vetenskapsakademien den 15 juni 1934 förklarade Kungl. Maj:t, att meddelade förordnanden angående utrotande av berberis icke skulle hava tillämpning å nationalparker.

Under åren 1935 och 1936 inkommo till Kungl. Maj:t från Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, länsstyrelsen i Kalmar län samt Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott framställningar rörande berberislagens tillämplighet å skyddade områden av nu ifrågavarande slag.

Över dessa framställningar ha vetenskapsakademien, statens växtskyddsanstalt och lantbruksakademien avgivit infordrade utlåtanden.

Vetenskapsakademien åberopade två av dess naturskyddskommitté den 29 oktober 1935 avgivna yttranden. Kommittén erinrade om sina förutnämnda skrivelser till chefen för jordbruksdepartementet och anförde bland annat i anledning av den av länsstyrelsen i Kalmar län gjorda framställningen:

Kommittén anser alltjämt, att utrotande av berberis inom nationalparker och fridlysta områden från naturskyddssynpunkt är en mycket allvarlig angelägenhet, där lagens tillämpning lätt kan leda till att hela den idé blir förfuskad, som ligger till grund för strävandet att genom nationalparker och andra naturreservats avsättande bevara stycken av svensk natur i orubbart skick. Under alla förhållanden böra lika föreskrifter gälla för nationalparker och fridlysta naturskyddsområden, vilket icke hindrar att i vissa fall beträffande de senare, där röjningsarbeten böra utgöra ett led i områdenas skötsel, berberis bör kunna utrotas genom vetenskapsakademiens försorg,

huru föreskrifterna om lagens tillämpning än må komma att utformas. Kommittén vill understryka, att en särskild risk för allvarlig skadegörelse vid utrotning av berberis föreligger beträffande de fridlysta områden, som icke ha karaktär av nationalpark. Här är nämligen i många fall jordens ägare alltjämt enskild man. Och enligt berberislagens 1 § åligger det honom att ombesörja utrotningen. Denne avgör då själv vilken metod som skall användas, och att detta med personliga ekonomiska konsekvenser förbundna val säkerligen endast undantagsvis kommer att ske med naturskyddets intressen som ledstjärna säger sig självt. Det har redan framhållits, huru- som de för närvarande i allmänhet tillämpade metoderna visat sig vålla betydande skador på växtligheten och att de därför från naturskyddets synpunkt obetingat måste ersättas med annat och mindre skadegörande tillvägagångssätt, därest sådan utrotning överhuvud skall kunna ifrågakomma inom naturskyddsområde.

För det fall att föreskrift om utrotning av berberis å fridlysta naturskyddsområden skulle ur allmänna synpunkter befinnas oundgängligen nödvändig, får kommittén sålunda *dels* hävda nödvändigheten av en ändring av för närvarande gällande lagbestämmelser därhän, att vetenskapsakademien jämväl i sådana fall må ha att bestämma utrotningsmetod och att övervaka arbetets utförande, *dels* också ånyo framhålla, att de betydande kostnaderna för sådan utrotning av berberis inom naturreservat omöjligt kunna bestridas med det för närvarande utgående statsanslaget för naturskyddsändamål, varför särskilt anslag blir erforderligt.

Statens växtskyddsanstalt återopade i yttrande den 16 april 1937 över den av Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjorda framställningen ett av föreståndaren för anstaltens botaniska avdelning filosofie doktor Carl Hammarlund samt föreståndaren för anstaltens upplysnings- och kontrollavdelning filosofie doktorn Thore Lindfors den 4 februari 1937 avgivet utlåtande. I detta utlåtande anfördes bland annat:

Vi kunna icke finna det rimligt, att berberis skall tillåtas kvarstå inom nationalparkerna och äventyra resultatet av det stora arbete, som nedlagts och alltjämt nedlägges på buskens utrotande. I samma grad som beträffande nationalparkerna gäller givetvis denna vår uppfattning även områden som fridlysts enligt lagen om fredande av naturminnesmärken. . . .

Det vill synas, som om vetenskapsakademien icke längre skulle absolut motsätta sig berberislagens tillämpning på ifrågavarande områden, men ville förbehålla sig rätt att bestämma den utrotningsmetod, som i sådant fall skulle tillämpas. Mot sistnämnda yrkande ha vi givetvis intet att erinra, men då akademiens naturskyddskommitté framhållit, att de metoder, som av akademien kunde godtagas, måste kräva högst betydande kostnader, anse vi oss icke kunna underlåta att i någon mån beröra de olika utrotningsmetodernas lämplighet. . . . Den massutrotning av berberis, som ägt rum med användande av den billigaste metoden (besprutning med natriumkloratlösning), borgar för att fullständig utrotning genom densamma är möjlig. . . .

Att man under den närmaste tiden efter verkställandet av besprutningen, då det förbrända bladverket kvarsitter på växterna och undervegetationen är förtorkad, kan få intryck av en allvarlig skadegörelse är mycket förklarligt, men vi hävda på det bestämdaste, att skadan är blott av tillfällig art och icke av natur att varaktigt äventyra fridlysningsens syfte. Vi äro fast- mera av den uppfattningen, att uppgrävning eller uppräckning av berberisbuskarna skulle vålla ett långt allvarligare och för längre tid bestående in-

grepp i den övriga vegetationen, åtminstone då fråga är om avlägsnande av större buskar. . . .

Såsom redan sagts, finna vid det fullt naturligt, att vetenskapsakademien skall äga medbestämmanderätt vid valet av metod för berberisutrotning inom nationalparker och områden, som fridlysts enligt lagen om fredande av naturminnesmärken, men vilja å andra sidan framhålla vikten av att praktisk erfarenhet får tillfälle att därvid även göra sig gällande.

För den händelse att användandet av dyrbarare utrotningsmetoder skulle anses nödvändigt inom områden, om vilka här är fråga, ha vi ansett oss böra företaga en utredning rörande förekomsten av berberis i sådana områden. Med stöd av egna observationer och införskaffade upplysningar ha vi i en förteckning samlat uppgifter angående berberisförekomsten i nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden — så vitt fridlysningen avser vegetationen — inom de delar av landet, där vildväxande berberis är känd. . . . Vi ha visserligen icke kunnat erhålla uppgifter rörande alla dessa områden och ha icke ansett oss för införskaffande av sådana böra ytterligare fördröja ärendets handläggning, så mycket hellre som sannolika slutsatser rörande berberisförekomsten i regel kunna dragas av förefintliga uppgifter om förhållandena i allmänhet inom respektive trakter.

Av förteckningen torde framgå, att berberis i större omfattning förekommer dels i det fridlysta Borgholmsområdet på Öland, dels inom Garphyttans nationalpark i Örebro län. Möjligen kan förekomsten även vara riklig å ön Högholmen i Västmanlands län, men arealen är här ringa. Vidare kan återväxten av berberis på holmen Svartö i Kalmarsund möjligen vara mera betydande; dock är det även i detta fall ett område av ringa omfattning. Inom övriga områden torde berberis helt och hållet saknas eller förekomma blott i ringa antal, i vissa fall till följd av redan vidtagna utrotningsåtgärder. Vi hysa således den uppfattningen, att kostnaderna för utrotning av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden icke under några förhållanden kunna bli så särdeles betungande.

För egen del anförde växtskyddsanstalten i sitt förutnämnda yttrande bland annat, att det ur jordbrukets synpunkt vore synnerligen farligt, att berberisbusken bereddes fristad och därmed utvecklingsmöjligheter inom nationalparker eller andra naturskyddsområden, alldenstund genom buskens spridning därifrån det arbete och de kostnader, som nedlagts och alltjämt nedlades på buskens och därmed den för vårt jordbruk betydelsefulla svartrostens utrotande, i hög grad äventyrades. Anstalten kunde ej finna, att bevarandet av denna till vårt land införda växtart vore av större betydelse och att utrotningsåtgärderna i någon högre grad skulle kunna ha skadligt inflytande på särskilt värdefullt växtbestånd inom naturreservaten. Växtskyddsanstalten hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för sådan ändring av lagarna angående nationalparker och naturminnesmärkens fredande, att berberislagen bleve tillämplig å nationalparker och fridlysta områden.

Lantbruksakademien anförde i utlåtande den 20 september 1937, att den i likhet med växtskyddsanstalten funne lagändring önskvärd. Akademien yttrade vidare bland annat:

Å andra sidan vill akademien framhålla vikten av att berberisutrotningen genomföres på ett sätt, som icke äventyrar syftet med lagen angående nationalparker och lagen om naturminnesmärkens fredande, något som lätt

kan bli va fallet, om ej utrotningen sker med tillbörlig hänsyn till den övriga växtligheten på platsen, vilken kan vara av intresse såväl på grund av sin sammansättning i allmänhet som på grund av förekomsten av viss eller vissa sällsyntare arter. Därför anser lantbruksakademien det vara ett oefftergivligt villkor, att, såsom också från alla håll synes vara medgivet, åt vetenskapsakademien beredes rätt till bestämmande av sättet för och möjligheter till effektiv kontroll över eventuell berberisutrotning inom här avhandlade områden.

Akademien framhöll ytterligare, att i den mån fråga vore om enskild egendom, ersättning av allmänna medel borde lämnas ägaren, därest vetenskapsakademien skulle finna sig föranlåten att i naturskyddets intresse föreskriva ett dyrbarare sätt för utrotandet än som eljest tillämpades i orten.

Lantbruksakademien har vid sitt yttrande fogat ett 'utkast till lag om undantag i visst hänsende från gällande bestämmelser angående nationalparker och naturminnesmärken'. Enligt detta utkast skulle förordnande om utrotande av berberis, som meddelats för riket i dess helhet eller del därav, utan hinder av stadgandena i 1909 års lag angående nationalparker eller fridlysningsbestämmelser, som kunde ha meddelats vid områdes fridlysande enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande, äga tillämpning jämväl å sålunda skyddade områden. Utrotningsåtgärd, som ankomme på annan än vetenskapsakademien, skulle dock ej vara tillåten, med mindre anmälan om åtgärden först skett hos akademien och vid dess utförande iakttoges vad akademien i anledning av anmälan kunde ha föreskrivit med hänsyn till särskilda förhållanden såsom säregen beskaffenhet av markvegetationen kring buske, som skulle utrotas, eller förekomsten intill sådan av växtplats för sällsynt växt, som utsattes för fara att förstöras. Akademien ägde förordna om undersökning, som kunde erfordras för utfärdande av sådan föreskrift.

I likalydande *motioner* till årets riksdag (I: 30 och II: 65) har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagarna angående nationalparker och naturminnesmärkens fredande, att berberislagen bleve tillämplig å ifrågavarande skyddade områden.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att det för jordbruket inom vissa delar av landet är angeläget, att åtgärder vidtagas för utrotande av berberis inom nationalparker och andra naturskyddsområden. Att så hittills icke skett, torde i väsentlig mån vara att tillskriva det förhållandet, att på grund av gällande föreskrifter angående sådana skyddade områden osäkerhet varit rådande beträffande berberislagens räckvidd.

Såsom växtskyddsanstalten och lantbruksakademien framhållit tala otvivelaktigt starka skäl för att berberislagen bör vara tillämplig å områden av ifrågavarande slag. Emellertid måste tillses, att utrotning av berberis i dylika fall sker på ett sätt, som icke äventyrar de naturskyddsintressen, vilka statsmakterna velat tillvarataga genom 1909 års lagar angående nationalparker och naturminnesmärkens fredande. Det synes med hänsyn härtill

böra överlämnas åt vetenskapsakademien att bestämma de metoder, som må användas vid utrotningsarbetet.

Stadganden av angivet innehåll torde såsom lantbruksakademien förordnat lämpligen böra upptagas i en särskild författning. I denna bör sålunda angivas, att 1933 års lag om utrotande av berberis å viss mark skall utan hinder av vad som finnes stadgat angående nationalparker eller av bestämmelser, som må ha meddelats vid områdes fridlysande såsom naturminnesmärke, äga tillämpning å dylika skyddade områden. Vidare bör stadgas, att utrotningsarbete, som enligt berberislagen ankommer å annan än vetenskapsakademien, icke må verkställas, utan att anmälan om sättet för arbetets utförande skett hos akademien samt vid utrotningen iakttages vad akademien därutinnan föreskrivit. Det torde kunna förutsättas, att vetenskapsakademien före meddelandet av dylika föreskrifter samråder med växtskyddsanstalten och därigenom drager nytta av dennas sakkunskap. Det måste vidare anses själfallet, att akademien utan onödigt dröjsmål skall lämna den utrotningsskyldige besked, även om några särskilda föreskrifter icke behöva meddelas.

För uraktlåtenhet att verkställa utrotning finnes straff stadgat i berberislagen. Särskild straffbestämmelse torde emellertid vara erforderlig för det fall, att utrotningsåtgärd vidtages utan att anmälan skett eller i strid mot akademiens föreskrifter. Straffet för sådan ordningsförseelse synes böra bestämmas till böter från och med tio till och med tvåhundra kronor. Bedrives utrotningsarbetet på olämpligt sätt och skadas eller förstöres därigenom annan växtlighet, kunna straffbestämmelserna i lagarna angående nationalparker och naturminnesmärkens fredande bliva tillämpliga.

Inom justitiedepartementet har i enlighet härmed utarbetats förslag till förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden.

Det synes icke behöfligt att verkställa någon jämkning av vare sig 1933 års lag om utrotande av berberis å viss mark eller 1909 års lagar angående nationalparker och naturminnesmärkens fredande.

Några beräkningar rörande kostnaderna för utrotande av berberis å de områden, som här äro i fråga, ha icke kunnat verkställas. Kostnaderna bliva givetvis beroende av bland annat de metoder, som användas vid utrotningsarbetet. Något särskilt anslag för ändamålet torde för närvarande icke vara erforderligt. Det synes nämligen möjligt att inom ramen för tillgängliga anslag i erforderlig omfattning understödja den verksamhet, som kan påkallas av Kungl. Maj:ts förordnanden om utrotande av berberis.»

Föredraganden hemställer, att förenämnda förslag till *förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.